

A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FELSÉG'
ENGEDELMÉVEL.

0101010101010

Nro 42.

Költ Bétsben, Pünköst Havának' (Májusnak)
27-dik napján 1796-dik Elztendőben.

Hadi Környülállások.

Olasz-Országból. —

Ts. Kir. Vezér Báró *Boljió'* Tudósítása
fzerént, a' *Mediolánumi* Hertzegségnek *Ri-
palta* vagy *Rivalta* nevű Váránál, az *Ad-
da* vize mellett állott vólt Seregünk 15-dik
Májusban, 's *Mantuával*; mellynek óltal-
mazható állapotba való helyheztetésére,
minden szükséges készületek derekas folya-
matban vóltak még akkor is: igyekezett

X x

magát egygyességben úgy meg-tartani, hogy több több segítséget kapván, szembe szállhasson az ellenséggel; a' melly mindég újjabb újjabb erővel szaporodván, által szállott a' *Pádus* vízén, 's *Cremonáig*, *Mediolánumig*, *Páviáig*, és *Lodiig* előre nyomúlt.

Nápoly Városába, Május' első napján érkezett egy Adjutánsza *Boljió* Generálisnak, olly kéréssel; hogy az *Olafz*-Országban lévő Ts. Kir. Sereg' segítségére, méltóztassék Ő Nápolyi Felsége a' még meg-ígért tíz ezer embert, mentől elébb meg-indíttatni.

A' Német-Birodalomból. —

Moguntziából Máj. 10-dikén: — „Ide egy Üri készületű, és magát Grófnak tituláltatott Személy érkezett a' napokbann, 's bé-szállott egy Vendégfogadóba: de negyednappal ezelőtt el-fogattatott. A' midőn vizgáltattak volna a' portékái: találattott azok között, egyéb hamis tsinálmányokon kívül, egy Ts. Kir. petsét' Más-sa is. “

„Az ide való Vár, és a' leg-szélső Sántzak között úgy nevezett Blockházak, az az, ollyatén fa-épületek készítettnek nagy serénységgel, a' mellyekben számos Katonák el-férnek, 's lövöldözhetnek, sőt ágyúzhatnak is ki belőlök; “

„A' marha-dög kezd már valamivel alább hagyni ezenn a' vidékenn. Itt, egy font ökörhús 15 xr.“

„Katonai Törvényfzék tartatott itten tegnap két Személlyekre, kik, a' *Grosgerauban* 's ennek mellyékein feküdt Gránátérosság közzül idegén szolgálatra tsalogattak el némelly derék Legényeket. Már jó ideig üzték vólt ezen veszedelmes mesterségjeket: a' midön egy Kápláron, Furirschittzenn, és Zászlótartónn vesztettek rajta: mert ezek által, foglyokká tétetvénn mint tsalárd Kereskedők, az Igazság' kiszolgáltatóinak kezébe adattattak. Az egyik ellen halálos szententzia mondódott ki, 's már is fel-vóltak vonva a' puskák, mellyek által kellett vólna néki a' szententzia szerént végezni életét, a' midön kegyelmet (pardont) nyert. Sok időbe 's próbába telt, míg ezt az embert, kit a' halál' félelmei már előre fél-hólttá tettek vala: magához lehetett hozni. A' Tzimborássza 50 ütleket kapott a' farára.“

A' *Basíleai* Elöljárókra megént rájok íratott a' Fr. Direktórium, Követ *Barthelémy* által keményen: hogy ha fel nem fedezi világosan: mitsoda intézeteket tettek, a' neutrálításnak bátorságos állapotban való meg-maradhatására nézve: Ő arra az esetre, meg-parantsolta már *Barthelémy* Követnek: mi tévő legyen. — A' *Basíleai* Elöljárók Máj. 11-dikén feleltek

nyomos szelídséggel, *Barthelémy* Úrnak 9-dik Májusi Levelére.

A' Német-Birodalomnak *Régensburg*-ban lévő hadi kasszájába: négyszázhetezer kétszáz hetven forint 's 47 xr. ment bé a' közelebb múltt Ápr. ben: melly summába a' *Wirtzburgi* Hertzeg-Püspök 85 ezer forintot adott; Hg *Braunschweig*, 129315 forintot; a' *Szaxóniai* Választó-Hertzeg, harmintz-hét ezer ötszáz forintot. — Ki adódott a' Kasszából Ápr. ben 362 ezer forint. — E' fzerént, 1796-dik esztendőnek utolsó Áprilisséig, ment bé a' Német-Birodalom' hadi kasszájába mind össze: négy millió hatszáz ezer ötszázhetvennyoltsz forint 's 21 xr. Ki adódott: 4,528,373 forint 's 30 xr. Maradt volt még tehát benn a' Kasszában: hetvenkétezerkétszáznegy forint 's 51 xr.

Nagy-Britanniából. —

Londonból Máj. 6-dikánn: — „A' múltt Kedden, nem kevés ellenkezések között, két millió forintot rendeltetett *Pitt* Minister hadi-segítségül a' *Szárdíniai* Királynak.“

„*Le petit Diable* (Kis Ördög) nevezetű Fr. Rabló-hajó, sok hajóinkat fogdosott el: de már többet nem fogdos: mert a' *Norvégiai* partoknál, *Duncan* Admirálisunk' Seregofztálya által el-fogattatott.“

„*Gibráltárba*, megént több Katonák küldettnék, még pedig siettséggel: mert

a' Spanyolok' barátságához nints bizodalom. “

„Ebben a' Hónapban alig ha el nem oszlik a' Parlamentom: annakutánna pedig, újjonnan fognak választódni annak Tagjai. “

Dániából. —

Norvégiának *Christiansand*i Kikötőhelyébe bé ment egy *Ánglus* Katona-hajó, és ott egynehány Frantzia's Hollandus hajókat, egy Hollandus Kutterrel egyetemben, el-foglalt: melly idő alatt más *Ánglus* Katona-hajók is mutogatták magokat a' Kikötőhely előtt. Hírt vévén erről *Koppenhágá*-bann a' Ministériom: *Wleugel* Admirális mindjárt parantsolatot kapott tőle, hogy a' maga 74 ágyús lineai hajójával, 's egy Fregáttal, és egy Brigántinnal, haladék nélkül indullyonn a' *Norvégiai* partok' védelmezésére.

Koppenhágából Máj. 10-dikénn: — „Itt, a' Lovas-Katonaságnak egy gyakorló Oskolája állíttatik fel, mellybe minden Regementek: négy Tisztet, hat Altisztet, 's egynehány Közembert küldenek az újj *exercítzium*' meg-tanulása végett, hogy arra ismét meg-taníthassák Ezek, a' magok Regementjeiket. “

Svéd-Országból. —

Stokholmból Máj. 3-dikánn: — „Még mind ez ideig se' lehet tudni bizonyosan;

ha meg-maradhat e' vagy sem az Oroszokkal a' Békesség; minekokáért egész szorgalmatossággal tétetnek hovatovább a' hadi készületek. “

Frigyes - Belgyiomból. —

Hágából Máj. 10-dikénn: — „*Vonk* nevű Tagja a' Nemzeti-gyűlésnek, némű szeget ütött itt Mindeneknek fejébe egy Írása által, mellyben igyekezik megmutatni: hogy a' melly Prusszus, Hannoveranus, és Hasszus Katonaság, neutrálitás líneáját készűl vonni a' Frantziák ellen, *Batáviába* szándékozik bé-rontani, hogy az előbbeni igazgatás' formáját állítsa itt ismét vissza. “

„Tizennyóltz esztendőstől fogva 55 esztendősig, minden Polgárok serkentetnek fegyver-fogásra, 's a' kik valósággal ki-állanak a' Haza' óltalmazására: különb-különbféle jutalmat kapnak. “

Frantzia - Országból. —

A' Közőnséges - Társasági esküvést, 1792-dik esztendőnek 26-dik Augustusa előtt le nem tett Papok közzűl, a' Betegek, és a' hatvan esztendősen felűl valók ki nem küldődnek: hanem Békességig, árestomban fognak tartatni az Öregek “

A' *Párisi* Directoriális Újságok szerént, egészen ki-aludt már (ha igaz) a' tudonképpen úgy nevezett *Vándéból* a' párt és

tüze, minekutánna az oda által szökdösött Katonák vissza tértek volna a' Republikánusokhoz, *Hoche* Vezérnek kegyelmet ígérő Hirdetményére: melly körülállásokbann, a' Vezérek is le-rakták *Vándébann* fegyvereiket; a' Kiköltözttek pedig, által takarodtak onnan a' *Ligeris'* túlsó mellyé-kére a' Suánokhoz, kik 4. 's 5. ezer-nél is többen járnak együtt, 's *Ápilis'* vége táj-jánn is másfél oránnaira *Laval* Városához egy eleség-szállítmányokat vették el a' Republikánusoknak, és a' Kísérők közzül le öltek 17 embert; más nap reggel pedig 150 Republikánusok közzül, nyóltzvant.

A' Robespierri-sták, rettenetes öldök-lést és pufztítást akartak el-követni *Páris*-ban, Máj. 11-dikénn, hogy az 1793-dik esztendőbéli Konstitútziót, 's azzal együtt a' Robespierri kegyetlen hatalmaskodást is helyre-állíthassák: de egy az Összeesküdttek közzül jókor ki-nyilatkoztatta e' szándékot a' Direktóriumnak, mellynek ek-képpen alkalmatossága lett, vérontás nélkül meg-gátolni az Összeesküdtteknek igye-kezetét, mindjárt első kezdetében. Az Ösz-szeesküvés' Fejei közzül egy vólt *Drouet* is, ki azonn érdemiért, hogy Postamester korában le-tartóztatta vólt *Néhai* 16-dik *Lajost*: minekutánna vissza-szabadúlt az *Ausztriai* fogságból: széket nyert a' Tör-vényhozó Nemzeti-gyűlésnek Ifjabbik Tanátsában.

Elegyes Tudósítások.

Varsóból, Néhai Lengyel Generállicutenant *Gielgud*; Néhai Generál-Inspektor Generálmajor *Grabowsky*; Kamarás Úr *Grosmanni*; 's *Rose*; és *Braun* Kalmárok, valamelly *Dunquerque*n nevű Emberrel, és még két más Személlyekkel együtt, egyenes parantsolatjából a' Királynak, Áprilisnek 28-dik éjtfzakájánn öt szekerekre rakattattak, 's Katonai Őrizet alatt *Thorn* Városába vitettettek, és ott, vizgáltatás végett annak a' Kommissziónak adattattak által, melly, a' pártütés' Fejeinek 's Részeinek meg-ítélésére állíttatott vala fel, és még mind ez ideig se' ofzlott el. Az említett éjtfzakától fogva *Varsóban* nagy vigyázás vagyon. A' Strázsák' száma szaporíttatott, 's gyakrabban járják vizsgálódó Katonák is a' Vározt.

A' *Prussziai* Udvar mellett 50 esztendőig Ministereskedett, és Néhai 2-dik *Fridrik*nek különös kedvességében élt Neh. Gróf *Hertzberg*, 1794-dik, eszendőnek Július' Hónapjában, a' midőn nem vőlt már többé Minister, három Leveleit útastotta *Berlinből* a' Királyhoz, ki akkor *Oppenheim*nál vőlt táborban, melly Leveleiben nagy buzgósággal 's bátorsággal ellenzette Lengyel-Országnek utólszori felosztását: 's javallotta a' Békességekötést,

eleibe terjesztvén a' Királynak már akkor, a' hadnak későbbben meg-történtt követke-zéseit; 's egyszersmind ajánlván magát minden jutalom várás nélkül arra, hogy Ő, mind a' Frantziák ellen egyesültt fő Udvarokat, mind az akkori Fr. Nemzeti-gyűlést, hathatós írásai által, hajlandókká fogja tenni a' Békességkötésre. — Gróf *Hertzberg*nek ezen 3 nevezetes és utolsó Levelei a' Királyhoz, ki-jöttek már nyomtatásbann is, a' Király' Válasszával egy-gyütt, mellynek summája oda ment ki: „hogy már Gr. *Hertzberg* nem Minister: azért ne is avassa többé magát, Királyi pa-rantsolat nélkül, a' Ministeri dolgokba: mert önnön szívetete által meg-tsalattatha-tott, 's ezenn ítélete a' Királynak, szol-gállyon néki indító okául arra, hogy ke-vesebbet tartson magáról, 's mostani kör-nyülállásaihoz alkalmaztatván magát, ne kényszerítse a' Királyt ezen tanátsadásának többszöri meg-újítására.

Kolosváronn az a' Ház, mellyben a' Thesauráriátusság' mostani Adminisztrátora Gróf *Bethlen* József Ő Exc. ja lakott, sze-rentsétlenségéből meg-gyúladván, a' mel-lette volt két Házakkal együtt el-égett.

B é t s.

Tegnap fényes tzeremóniával 's buzgó ájtatossággal inneplődött az Úr' napja.

Tsászárs és Tsászárné Ő Felségek is járták a' protzeffziót, kezeikben égő viaffz gyertyákat tartva. — A' Magyar Királyi Testőrző Nemes Sereget Generális *Eszterházy* Miklós Ő Hertzegsége vezette.

Az ide való Evangélikusok, első Prédikátorjokká *Szuszemil* Urat választották, ki a' *Dániai* Követségnek vólt itt Papja egynehány esztendőkkal ez előtt. Mostanában itt meg nem fordúlt: de még is olly friss emlékezetében vagyon a' Gyülekezetnek; hogy reá mentek a' leg-több vok-sok, *Prágai* Prédikátor *Göschel*, és *Pesti* Prédikátor *Mólnár* Urak felett, a' kik mind ketten el jöttek ide az Ekklésia' hívására, és próba-prédikáttziókat tartottak. — *Fock* Urat, maga a' *Dániai* első Minister Gróf *Bernstorff* hívta vissza, a' ki nagy eszköze vólt eddig való szzerentséjének is.

A' *Bétsi*, 's egyfzersmind Alsó, Felső, és Elsőbb *Ausztriai* Kommendánsnak Gróf *Kinsz* kinek, Feldmarschallságra lett emeltetését, negyed nappal ez előtt hirdette ki a' *Bétsi* Udvari Újság.

* * *
* * * * * *

Gödöllön, három kis mérttföldnyire *Pest* Várossától, vagyon egy igen illendő árron el-adandó Ház, mellyhez tartozik: egy széles, majd nem újj kerítéssel bé-foglaltt, mintegy ezer ölnyi tágasságú udvar;

két épület, mellynek eggyike áll: öt szobából, egy konyhából, egy élés-kamarából, négy lóra és hat tehénre való Istállóból; továbbá: egy nagy Tímár-műhelyből, a' mellyhez vagynak: 13 Tseres-hordók, egy újjonnan épültt ízzasztó, és 4 talpakhoz való kádak, két talp-dagasztók vagy pátzolók, és egy nagy üst; továbbá: egy újjonnan épültt szín, 6 Lúgosokkal vagy Mészkádaakkal, és 2 sózni való kádakkal. A' másik épületben találatnak: egy nagy és egy kisebb szobák, egy tágas konyha, egy jó bortartó mintegy 500 akóra való pintze, zöltség-pintzével egygyütt, egy most épültt 40 ölnyi hosszágú szín; — ehez járúl egy szorgalmatosan dolgoztatott 2000 ölnyi nagyságú kert, és ahoz tartozó más Tímár-műhely, a' melly tíz Legényre készült. — Minden, a' ki Tímárságot kíván folytatni, kapva kaphat ezen vételen: mert a' Börnek ki-készítésére igen alkalmas víz folya kereftül az Udvart; igen közel vagynak a' Fő-városok; a' körül belől fekvő helyekenn is hasznos Vásárok esnek: 's azonban, nagyon mérséklett árrát szabta ki még is a' Birto-
kos, el-adandó jószágának: mellyről bő-
vebben lehet értekezni magánál a' Ház'
Birtokossánál *Wimmer* Maternusnál ott
helyben, akár *Pesten* ott lévő Bóltjában,
a' Hal-piatzon, a' 81-dik szám alatt.

* * * * *

A' múltt 1795-dik esztendő' Nóvember' Hónapjában jelentetett Magyar Mezei 's Házi-gazdaságnak Kalendárioma, már mind Magyar, mind pedig Német nyelven elkészült, 's a' nyomtató sajtót el-hagyta. Minden előre fizetett Urak tehát jelenthetik magokat a' *Weingand* Mihály Könyváros Úr' boltjában *Pesten*, és Exemplárjaikat el-vihetik. A' kik pedig jövőendőben ezen Könyvet magoknak akarják megszerezni, találhatták azt a' fellyebb említett Könyváros boltban, Generális *Beleznainé* házában; nem különben *Posonyban*, *Kassán*, és *Pestenn* is *Landerer* Mihály' Könyves-boltjaiban. Már ezentúl 1 forint foglenni az árra, akár Magyar akár Német Exemplárnak.

Ezen Kalendáriom' ditséretére, alkalmas hofzáságú Előadást tett közönségessé nyomtatásbann a' Szerző I. P. P., melly előadásnak 3-dik Tzikkelye ez:

„Ezt a' Kalendáriomot nem kevés ízben a' nagyobb jószágokban is lehet használni. De főképpen azok a' világi és Papi rendből valók, a' kik kisebb jószágokat, árendákat, majorságokat, kerteket, 's darabokban lévő földeket bírnak, továbbá, a' Gazdaság mellett lévő Tisztek, 's nevezetesen a' Mezei-gazdák, a' kik magyarul vagy németül olyasni tudnak,

ezen Mezei és Házi-gazdaság' Kalendárió-mában olly hasznos olvasó Könyvetskét találnak, mellyről bátran lehet mondani, hogy hozzá fogható még mind eddig nem jelent meg: szemlátomást fogják látni jövedelmeiknek különbségét, és pedig abban a' mértékben, a' mint ezen nevezett Könyvnek útásításai szerént a' gazdaságban engedik magokat vezettetni.

A' Kereskedésnek nemei közzül, mellyik hasznosabb: a' Szárazon való Kereskedés e', vagy pedig a' vízen való? — Ezt a' Kérdést tevénk fel a' múltt Kedden magunknak a' meg-fejtésre.

A' Kereskedésről közönségesen, mondtunk már annyit: hogy, mentől hasznosabb folyamatja vagy on annak valahol, annál virágzóbb ott a' szorgalmatoskodás. Ezen állításnak természetzi következését tsinálly a' meg-fordítása, melly ez: Mentől virágzóbb valahol a' szorgalmatoskodás: annál hasznosabb ott a' Kereskedés. E' szerént, tsak arra kell néznünk: mitso-dás Tartományokban 's Városokban virágzik inkább a' szorgalmatoskodás: mert ha a' Víz-melleyékiekben? jele ez annak: hogy a' Vízen való Kereskedés hasznosabb, mint a' Szárazon való. Már pedig mind a' tapasztalás, mind az újjabb, és régibb Híftóriák, bizonyítják, hogy mentől könnyebb 's jobb móddal hajókázható vizek

mellett feküsznek valamelly Tartományok vagy Városok: annál több ágakra oszlott 's oszol ott a' munkásság; annál inkább virágzott 's virágzik a' szorgalmatoskodás.

Úgy tapasztalták az Utazók, hogy Angliának Fő-városában *Londonban*; Skótzliának Fő-városában *Edimburgban*; és az *Asia*' napkeleti oldalán fekvő Nagy-Britanniai Birtokok' Fő-városában *Calcuttában*; serény buzgósággal látnak a' Lakosok különös foglalatosságaikhoz, a' mellyekre adták magokat. Miért? mivel örökös ösztönül szolgál az nékiek a' serénykedésre, hogy munkáiknak gyümöltseit könnyű 's jó móddal közölhetik egymással. Hogy egy nagy szekér, mellyet, két Ember' gondviselése alatt, nyóltz ló von: el vigyen mintegy nyóltzvan mázsa terhet *Londonból Edimburgba*, és ismét ugyan annyit szállíttson vissza *Edimburgból is Londonba*: e' végre hat hetek kívántatnak: de annyi idő alatt, gyakran meg-téfzi az említett utat egy hajó, hat vagy nyóltz Ember' gondviselése alatt, négy ezer mázsa teréhvel, és így ez az egy hajó, olly terhet szállít el a' nevezett Városokba, szinte annyi idő alatt, a' mennyi alatt, azon teréhnek *Londonból Edimburgba*, 's *Edimburgból Londonba* való költsönös szállítására, ötven nagy szekerek vólnának szükségesek, mellyeket, száz Embereknek gondviselése alatt, négyszáz lovak vontat-

nának. Már, ha a' leg-óltsóbb árron lehetett volna is egyébaránt meg-indíttatni a' négy ezer mázsa portékát, melly *London*-ból, szárazon szállítódnék *Edimburgba*: de bezzeg fel-vinné annak az árrát: nem tsak az ötven szekereknek jó állapotban való tartására; hanem e' felett a' száz Embereknek három heti táplálására, 's a' négyfáz lovaknak mind eledelére, mind pedig Istállókba való szállítgatására fordítandó summa; a' hajó' terhének árrát nem neveli egyéb különösen; hanem tsupánn a' hajó' gondviselésére, és a' hat vagy nyóltz Személly' tartására meg-kívántató költség. Szerentsétlenségnek nagynak van ugyan ki tétetve a' hajó, az igaz: de arra nézve bátorságba helyhez-tetheti magát a' Gazda, ha portékájának árrát maga jól fel-tévén, a' kisebb vagy nagyobb mértékben veszedelmes környüállásokhoz képest, minden száz forintól bizonyos részt fizet le oda előre, a' hová kívántatik: mert minekutánna ezt tselekedte: nem az ő vesztésege többé, ha nagy szélvész el-süllyeszti a' hajó, vagy Tengeri-haramiák el-rabollyák; hanem Azé, a' ki fel vette a' bizonyos summa procentókat. Ebből áll, az úgy nevezett Affzekurántz, mellynél fogva bátor-ságosabb a' tengeren való kereskedés, mint volna a' Szárazon való. Innen meg

lehet ítélni, hogy *London* és *Edimburg* nem közölhetnék egyéb portékáikat a' Szárazonn egymással; hanem tsupánn az olyanokat, mellyek, kevés terhet tsinálnak, még is igen betsesek: de e' fzerént az Utazók, alig tapasztalnák ott, a' mai költsönös, avagy egymásra nézve való nagy szorgalmatoskodásnak tsak valami kevés részetskéjét is. Hát ha *Calcuttát* gondollyuk meg. Vajmi sok produktum, sok munkák' gyümöltse készül ott *London*ért! de ha tengeren nem szállíthatnának onnan ezek a' produktumok, úgy nem készülhetnének, mert míg *London*ba érkeznének; annyira nevedkedne az árrok, hogy annyin senki meg nem venne: de tegyük fel, hogy talán némelly portékák meg-érdemlenék még az olly költséges szállítást is: — Ki reménylhetné, hogy olly sok Barbarus Népek' Tartományaikön kerefztül, békességesenn el-útazhatna, drága portékás szekereivel? A' *Calcuttai* szorgalmatoskodásnak *London*ra nézve való virágzása is tehát, valamint szintén a' *Londoni*, amazéra; 's a' *Londoni* és *Edimburgi* is egymásra nézve, jele 's bizonyosága: hogy a' Vízen való kereskedés hasznosabb mint a' Szárazon való.

Ugyan ezt az Újj és Régi Históriákból is meg-fogjuk mutatni.